

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น

Problems and Threat of Khon Kaen tourism management

โกเมน กันตวธีระ^{1*} อารีย์ นัยพินิจ² และ ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร³

Komain Kantawateera¹ Aree Naipinit² and Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn³

นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Abstract

This article has focused on obstacles and problems of tourism management in Khon Kaen province. Research has been conducted by qualitative approach. In-depth interview, with 20 key informant. Research result found that obstacles and problems of tourism management in Khon Kaen province consist of problems in 1) economic perspective that were the investment from the outsider and Concentration of economy in urban area, 2) social perspective that were physical problem and relationship between stakeholders related to tourism, 3) cultural perspective that was the cultural commodification, and 4) policy perspective that was policy conflict between local government and central government.

Keywords: Problem, Threat, Tourism, Khon Kaen

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 20 ราย ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น ประกอบด้วย ปัญหาและอุปสรรคด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การไหลเข้ามาของกลุ่มนักลงทุนจากภายนอก การกระจุกตัวของเศรษฐกิจเฉพาะในเขตเมือง ปัญหาและอุปสรรคด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาเชิงกายภาพ (การจราจรติดขัด, การทุจริตคอร์รัปชันท่องเที่ยว ฯลฯ) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การทำวัฒนธรรมเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคเชิงนโยบายด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ความขัดแย้งเชิงนโยบายระหว่างนโยบายท้องถิ่นกับนโยบายส่วนกลาง

คำสำคัญ ปัญหา, อุปสรรค, การท่องเที่ยว, ขอนแก่น

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นถือเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนอย่าง

กว้างขวาง กระตุ้นภาคการผลิต และมีการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี พัฒนาสาธารณูปโภค การศึกษาและเทคโนโลยี ตลอดจนลดการอพยพเข้าสู่เมือง (World Tourism Organization, 2004; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นจึงเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสนใจในการผลักดันและพัฒนาให้เกิดการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ตามรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (นิศา ชัชกุล, 2550; Haugland et al, 2011)

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีศักยภาพและความพร้อมเพื่อพัฒนาเป็นศูนย์กลางแห่งการท่องเที่ยว ด้วยลักษณะที่ตั้งซึ่งอยู่ใจกลางของภูมิภาค ทำให้เป็นดินแดนศูนย์กลางและเมืองหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีศักยภาพและความพร้อมหลายด้าน เช่น ศูนย์กลางคมนาคม (ทางรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน) ศูนย์กลางหลักทางอุตสาหกรรม ศูนย์กลางบริการธุรกิจและการเงิน ศูนย์กลางบริหารราชการและการศึกษา มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งจังหวัด ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น พระธาตุขามแก่น พิพิธภัณฑโงมุนมัง เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม เช่น หมู่บ้านผ้าไหมชนบท วัดไชยศรี เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติภูเวียง เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร เป็นต้น นอกจากนี้ยังอุดมไปด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาคบริการมากมาย เช่น ในด้านการจับจ่ายใช้สอยที่มีห้างสรรพสินค้าต่างๆมากมาย เช่น ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล และห้างสรรพสินค้าแฟรี่พลาซ่า หรือแม้กระทั่งการท่องเที่ยวในลักษณะการจัดกิจกรรมและนิทรรศการ (MICE) การจัดกิจกรรมถนนคนเดิน รวมไปถึงในส่วนของการบริการต่างๆที่ประกอบไปด้วยที่พักแรม ร้านอาหาร ฯลฯ ซึ่งสามารถดึงดูดผู้มาเยือนให้เข้ามาใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในจังหวัดขอนแก่น สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมากมาย (สุนันทา กิ่งไพบูลย์ และคณะ, 2544)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจังหวัดขอนแก่นจะมีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาค แต่ยังคงมีปัญหาเกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดหลายประการ ทั้งในเรื่องของความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวและสถานบริการ รวมไปถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ซึ่งจุดนี้เองที่เป็นตัวจุดไม่ทำให้จังหวัดขอนแก่นเจริญเติบโตด้านการท่องเที่ยวได้เต็มศักยภาพ ดังที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อจัดการท่องเที่ยวภายในจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้สามารถแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆที่อยู่รายรอบ รวมถึงเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแผนยุทธศาสตร์เพื่อผลักดันจังหวัดขอนแก่นให้เป็นเมืองศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ในการศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อจัดการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth

Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 20 ราย โดยเป็นผู้รู้ที่มาจากหลากหลายกลุ่มอาชีพ อาทิ ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นทั้งในส่วนหน่วยงานราชการและภาคเอกชน ประชาชนในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Guideline) ในการค้นหาข้อมูลในเรื่องของปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเมืองขอนแก่น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสืบค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม รวมไปถึงการใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ได้รับ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

สรุปและอภิปรายผล

1. ปัญหาและอุปสรรคทางด้านเศรษฐกิจ

การไหลเข้ามาของกลุ่มนักลงทุนจากภายนอกพื้นที่ ส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจของคนในพื้นที่ซึ่งไม่สามารถแข่งขันทางการลงทุนกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่ได้ ยังผลให้รายได้ที่เกิดขึ้นภายในจังหวัดกลับหมุนเวียนเข้าสู่มือของกลุ่มนักลงทุนจากภายนอก แทนที่จะหมุนเวียนเข้าสู่ชุมชนภายในจังหวัดขอนแก่น นอกจากนี้ การกระจุกตัวของเศรษฐกิจเฉพาะในเขตเมือง สถานที่แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่นโดยส่วนใหญ่จะกระจุกกระจายอยู่ตามพื้นที่รอบๆของอำเภอเมือง ซึ่งในทางทฤษฎีจะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจสู่ชุมชนรอบๆพื้นที่ท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามจากปรากฏการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น พบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะนิยมพักและดำเนินกิจกรรมต่างๆภายในเขตตัวเมืองขอนแก่นเป็นส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวมายังสถานที่ต่างๆเป็นเพียงแค่การแวะเข้าเยี่ยมชมและเดินทางออกนอกพื้นที่ภายในระยะเวลาสั้น ส่งผลให้เกิดชุมชนในแถบรอบตัวเมืองไม่สามารถดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้ เงินหมุนเวียนจากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะผูกติดกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตเมือง ไม่ส่งออกมาถึงชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวรอบนอก

2. ปัญหาและอุปสรรคทางด้านสังคม

ปัญหาเชิงกายภาพ (การจราจรติดขัด, การขาดรีดรีดท่องเที่ยว ฯลฯ) เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางของการบริการต่างๆ ส่งผลให้มีประชากรอาศัยอย่างหนาแน่น ปัญหาจราจรถือว่ากำลังเป็นปัญหาที่ทวีความสำคัญมากขึ้น ปัญหารถติดภายในเมืองขอนแก่นส่งผลเสียในด้านการให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความไม่พึงพอใจในหมู่นักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ปัญหาอาชญากรรม การขาดรีดรีดท่องเที่ยวของผู้ประกอบการรถโดยสาร (แท็กซี่, ตุ๊กตุ๊ก) หรือโรงแรม ร้านค้า ก็ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการแข่งขันการเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งภายในชุมชนด้วยกันเอง และระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ซึ่งทำให้ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนย่ำแย่ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างให้ความสำคัญกับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากเกินไป

3. ปัญหาและอุปสรรคทางด้านวัฒนธรรม

ปัญหาในเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นจุดขายเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนส่งผลให้คุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นลดน้อยลง เหลือเพียงแค่คุณค่าในเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น

นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพื่อเสพศิลปวัฒนธรรม ความงดงามของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆและจากไป ส่วนคนในพื้นที่ก็พยายามขายศิลปวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเพียงเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

4. ปัญหาและอุปสรรคเชิงนโยบายด้านการท่องเที่ยว

ความขัดแย้งเชิงนโยบายระหว่างนโยบายท้องถิ่นกับนโยบายส่วนกลาง ความไม่สอดคล้องกันของนโยบายท้องถิ่นกับนโยบายส่วนกลางอาจส่งผลให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ อาทิ การแย่งชิงการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลเสียต่อชุมชนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และในเชิงวัฒนธรรมตามมา

สรุป

ปัญหาการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ต้องได้รับการแก้ไข เพราะการท่องเที่ยวเป็นแหล่งกำเนิดของรายได้จำนวนมากที่ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่เติบโต ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นเพียงงานวิจัยเบื้องต้นเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2538). นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538 – 2539. กรุงเทพฯ: บริษัททรินิตี้พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

นิตยา ชัชกุล. (2550). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนันทา กิ่งไพบูลย์และคณะ. (2544). ข้อเสนอแนะการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในเขตจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง : เส้นทางที่ 2 พระธาตุขามแก่น ภูประภาชัย หมู่บ้านจางอาน น้ำตกบ้ำหลวง วัดโพธาราม อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ เขื่อนอุบลรัตน์. ศูนย์วิจัยและพัฒนากิจการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Haugland, A. S., Ness, H., Gronseth, O. B., Aerstad, J. (2011). Development of tourism destinations: An Integrated Multilevel Perspective. *Annals of Tourism Research*, 38 (1), 268–290.

World Tourism Organization. (2004). Indicators of sustainable development for tourism destinations: a guidebook. Madrid, Spain: World Tourism Organization.